

IMVO Convenant Voedingsmiddelen: Handreiking due diligence en inkooppraktijk

Inleiding

In het IMVO-convenant Voedingsmiddelen hebben de brancheorganisaties CBL, FNLI en KNSV zich eraan verbonden dat ieder aangesloten bedrijf ervoor zorgt dat hij in staat is om door middel van due diligence (voor zichzelf) 10 essentiële vragen over zijn bedrijfsvoering zorgvuldig te beantwoorden. Dat wil zeggen dat het bedrijf ervoor dient te zorgen dat het beschikt over de informatie die nodig is voor de volledige beantwoording van de vragen en dat het de daarmee gesignaleerde problemen of tekortkomingen aanpakt. De 10 vragen zijn geordend in 5 stappen die zijn ontleend aan de OECD/FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chain.

Wat is Due Diligence?

Met IMVO-risicomanagement of due diligence wordt bedoeld dat bedrijven op een systematische manier onderzoeken of zij zelf rechtstreeks, of via de keten van hun leveranciers of afnemers, in verband staan met ongunstige effecten die worden toegebracht aan mens, dier, natuur en milieu. Het gaat daarbij niet alleen om feitelijke schade, maar ook om het risico dat er schade kan ontstaan. Bedrijven die hun betrokkenheid bij schade, of het risico daarop, hebben geconstateerd, moeten daartegen maatregelen nemen.

Due diligence op het vlak van MVO gaat dus niet over de risico's voor het *eigen* bedrijf, maar over de risico's voor de *belanghebbenden in de keten*. In deze context gaat due diligence over het proces waarin bedrijven de daadwerkelijke en mogelijke negatieve impact van de eigen onderneming of zakelijke relaties in de productie- of toeleveringsketen identificeren, voorkomen en verminderen.

In beginsel gelden de OESO-richtlijnen en daarmee ook de due diligence verwachtingen voor alle bedrijven. Dit houdt in dat alle bedrijven in deze zin dezelfde verantwoordelijkheden hebben. Wel kunnen er van bedrijf tot bedrijf verschillen zijn die samenhangen met de omvang van het bedrijf, de aard van het product dat het bedrijf verkoopt of de plek die het bedrijf inneemt in de toeleveringsketen. Er is daarom geen algemeen geldend format (one size fits all) voor due diligence afgesproken. De toepassing van due diligence is maatwerk.

Wanneer bedrijven due diligence uitvoeren draagt dat bij aan verbeteringen in de keten. Het uitvoeren van due diligence biedt geen garantie dat er in de toeleveringsketen nooit meer iets mis gaat. Wel, dat problemen sneller bekend worden en beter worden opgelost. Belangrijk is dat bedrijven kunnen aantonen dat zij zorgvuldig een due diligence proces hebben doorlopen, in dialoog met hun stakeholders hun risico's hebben geprioriteerd en naar vermogen geprioriteerde risico's aanpakken.

Deze handreiking is een eenvoudig stappenplan dat bedrijven in de voedingsmiddelensector kunnen gebruiken om een IMVO risico- en kansanalyse uit te voeren en de eigen productie- of toeleveringsketen in kaart te brengen. Met behulp van de uitkomsten uit deze analyse kunnen bedrijven met gepaste inspanning die risico's voorkomen en verminderen en de aanwezige kansen daar waar mogelijk benutten.

Meer informatie:

- Praktische handvatten: *Handreiking OESO FAO*: <https://mneguidelines.oecd.org/oecd-fao-guidance.pdf>
- OESO-richtlijnen: <https://www.oesorichtlijnen.nl/>
- UN Guiding principles: <https://www.business-humanrights.org/en/un-guiding-principles>
- Fundamentele arbeidsnormen ILO: <https://www.mvoplatform.nl/wat-is-mvo/internationaal-mvo-kader/>.
- OESO due diligence guidance: <http://www.oecd.org/investment/due-diligence-guidance-for-responsible-business-conduct.htm>
- EC-gids voor het MKB: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/83750b9b-c31b-4e0e-adf4-00779c761ac0/language-nl>
- ICCO doing responsible business for SME's: <https://www.iccooperation.org/Portals/2/Files/Publications/Roadmap-Responsible-Business.pdf>

De Vijf Stappen van het Due Diligence Proces

1

Beleid en verankering

Stap 1 van de OECD/FAO Guidance ziet toe op de verankering van IMVO-beleid binnen het eigen bedrijf. Deze eerste stap is noodzakelijk om te zorgen dat de analyse van de waarde- of toeleveringsketen niet elke keer helemaal opnieuw hoeft te worden uitgevoerd.

Vraag 1: Heeft het bedrijf voor zichzelf (de medewerkers), voor zijn klanten, toeleveranciers en andere belanghebbenden in zijn productieketen geformuleerd en gecommuniceerd wat, mede op basis van de OESO-FAO Guidance, de eigen uitgangspunten zijn voor 'internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen'?

Vraag 1 vraagt of alle bij de activiteiten van het bedrijf betrokken actoren op de hoogte zijn van het IMVO-beleid van het bedrijf en hoe hierover gecommuniceerd wordt.

Sub-vragen:

- Is iedereen binnen uw bedrijf op de hoogte?
- Zijn uw zakelijke relaties en andere stakeholders op de hoogte?

Meer informatie:

- MVO steps tool:
<https://mvonederland.nl/tool/mvo-steps>

Vraag 2: Hoe zijn deze uitgangspunten en de noodzaak om zorgvuldig IMVO-risicomanagement te kunnen doen geïntegreerd in de organisatie van het bedrijf en de manier waarop het bedrijf omgaat met leveranciers, afnemers (klanten) en belanghebbenden in de waardeketen?

Vraag 2 ziet toe op de verankering van het IMVO-beleid in het bedrijf.

Aandachtspunten

Het opgestelde IMVO-beleid kan het beste:

- Goedgekeurd zijn op het hoogste bestuurlijke niveau. Gemaakt zijn op basis van zowel *interne* als *externe* expertise d.m.v. stakeholderconsultaties.
- De verwachtingen van het bedrijf aangaande IMVO van werknemers, partners en andere direct gelieerde partijen duidelijk weergeven.
- Openbaar toegankelijk zijn en gecommuniceerd worden naar alle werknemers, partners en andere direct gelieerde partijen.
- Terugkomen in alle onderdelen en processen van het bedrijf die bijdragen aan de effectieve implementatie van het beleid.
- Herzien en aangepast op reguliere basis o.b.v. nieuwe inzichten.
- Het beleid moet de risico's door de hele keten adresseren, ongeacht of het risico zich slechts in een bepaalde schakel voordoet of niet.

Vraag 3: Op welke wijze is het bedrijf ontvankelijk voor klachten van gedupeerden uit zijn waardeketen en/of bevordert het toegang voor gedupeerden tot klachtenmechanismen elders in de keten?

Vraag 3 benadrukt dat er ondanks alles altijd nog iets mis kan gaan bij het bedrijf zelf, eventuele buitenlandse dochters of toeleveranciers. Het is daarom van belang dat er kanalen zijn waarmee klachten of meldingen van binnen en buiten de onderneming geuit kunnen worden.

Klachtenmechanismen

Klachtenmechanismen moeten goed toegankelijk zijn voor hen die daadwerkelijk of mogelijk risico lopen door de activiteiten van de onderneming. Ook het publiceren van een publiek toegankelijk overzicht van klachten behoort

een onderdeel te zijn van het klachtenmechanisme.¹ Dat kan bijvoorbeeld door in zijn code of conduct of beleidsverklaring aan te geven dat dergelijke kanalen bestaan, en hoe en in welke gevallen ze kunnen worden gebruikt.

Herstel

Bedrijven worden geacht misstanden in hun eigen bedrijf of waarbij zij rechtstreeks zijn betrokken recht te zetten. Als er zich misstanden voordoen bij toeleveranciers of andere zakenpartners bij wie bedrijven via hun activiteiten zijn betrokken, dan worden ze geacht hun invloed aan te wenden om de misstanden weg te nemen. Als dat in een uiterst geval niet lukt, wordt het bedrijf geadviseerd om de relatie te beëindigen.

Identificeren, beoordelen en prioriteren van risico's

2

Stap 2 vereist dat de verschillende actoren die betrokken zijn bij de activiteiten van het bedrijf, in kaart worden gebracht, want om een goede start te maken is het belangrijk om inzicht te hebben in de aard (soort producten, complexiteit, etc.) en omvang van uw keten.

Vraag 4: Heeft het bedrijf, mede via publieke bronnen, zoals aangegeven in de OESO due diligence guidance en door de Partijen in de handreiking, en via (lokale) stakeholders inzicht in de volgende gegevens?

- a) de gebruikte grondstoffen in hun producten en de mogelijk negatieve effecten van de voortbrenging (bv. energie- of watergebruik, of slechte arbeidsomstandigheden of kinderarbeid bij teelt, kweek, groei, pluk...) of het gebruik van deze grondstoffen;
- b) de landen/regio's waar hun producten worden geproduceerd, of waar hun grondstoffen vandaan komen. En de maatschappelijke risico's/problematiek (bv. corruptie, kinderarbeid) in die landen waarbij het bedrijf via het importeren van producten en grondstoffen betrokken kan raken (=mogelijke negatieve effecten);
- c) ken (de leverancier van) je leverancier. Per land: om welke (grondstof)leveranciers gaat het (NAW-gegevens) en hoeveel wordt daar (direct of indirect) betrokken.

Vraag 5: Kan het bedrijf met behulp van deze gegevens aangeven met welke (mogelijke) negatieve effecten het via zijn waardeketen daadwerkelijk in verband staat? Gaat dit om 'veroorzaken', 'bijdragen aan', of 'indirect verbonden zijn met'? Wat zijn de bevindingen van de risicoanalyse specifiek ten aanzien van risico's op het vlak van:

- Mensenrechten
- Arbeidsrechten (w.o. kinderarbeid, gedwongen arbeid, vrijheid van vereniging, discriminatie en leefbaar loon)
- Veiligheid en gezondheid
- Voedselzekerheid en voedselkwaliteit
- Landrechten en toegang tot natuurlijke hulpbronnen
- Milieubescherming en duurzaam gebruik van hulpbronnen
- Dierenwelzijn
- Klimaat

Als er andere risico's dan bovenstaande thema's geïdentificeerd worden, worden deze ook meegenomen in de risicoanalyse.

¹ OESO/FAO 1.5 (p.33)

Een bedrijf kan directe veroorzaker van de negatieve impact zijn, eraan bijdragen of direct verbonden zijn:

- **Veroorzaken:** een onderneming “veroorzaakt” een ongunstig effect als de activiteiten van de onderneming op zichzelf voldoende zijn om te resulteren in een ongunstig effect;
- **Bijdragen aan:** als een onderneming bijdraagt aan een inbreuk, samen met anderen, moet zij haar eigen bijdrage stoppen of voorkomen; en zij moet haar invloed aanwenden om de resterende inbreuk door anderen te voorkomen, voor zover dit mogelijk is.
- **Direct verbonden aan:** als een zakenrelatie inbreuk pleegt op de richtlijnen waarbij een directe relatie bestaat met de operaties, producten of diensten van de onderneming, moet de onderneming de inbreuk door deze relatie trachten te voorkomen.

Meer informatie:

- MVO-risicochecker: <https://www.mvorisicochecker.nl/nl>
- Stappenplan MVI: <https://mvonederland.nl/stappenplan-maatschappelijk-verantwoord-inkopen>

De Due Diligence Guidance geeft op pagina 70+71 concrete voorbeelden van de verschillende situaties (Q29).

Keurmerken

Certificaten en keurmerken kunnen een indicatie geven, maar dekken niet alle risico’s af. Certificering is dus niet hetzelfde als due diligence en kan dus niet in de plaats komen van het uitvoeren van due diligence. Wel kan het een hulpmiddel zijn.

Vraag 6: Kan het bedrijf goed uitleggen hoe het ten aanzien van de geïnventariseerde risico’s tot een prioritering is gekomen, aan de hand van vragen:

- a) Hoe groot is de kans op een negatief effect?
- b) Hoe ernstig is dat effect, in termen van de omvang, het aantal mensen dat het betreft en de mogelijke onomkeerbaarheid van de gevolgen?

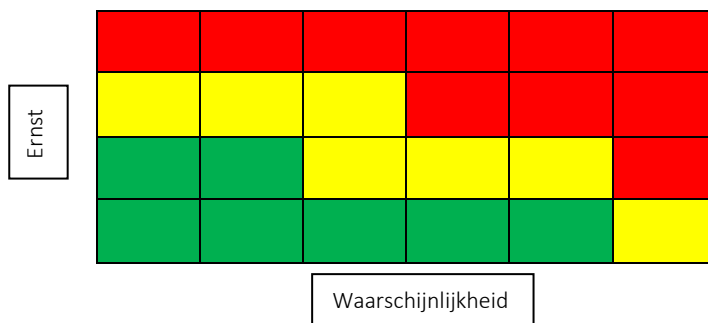
Prioritering

Mogelijk kunnen niet alle (risico’s op) negatieve effecten tegelijk worden aangepakt. Prioritering is daarom een essentieel element van deze stap

Bij prioritering van risico’s dient een samenhangende afweging gemaakt te worden op basis van:

- Hoe ernstig is het geïdentificeerde negatieve effect, in termen van de omvang, het aantal mensen dat het betreft en de mogelijke onomkeerbaarheid van de gevolgen?
- Hoe waarschijnlijk het negatieve effect zich zal voordoen; hoe groot is de kans op een negatief effect?

Voorbeeld: ‘heat map’

Vraag 7: Welke maatregelen gaat het bedrijf nemen, met name ten aanzien van één of meer van de risico's die op basis van bovenstaande werkwijze is of zijn geprioriteerd? Onder meer:

- a) Kan het bedrijf aangeven hoe zijn maatregelen zullen leiden tot het wegnemen (of verminderen) van de negatieve effecten?
- b) Heeft het bedrijf de door Partijen gegeven adviezen opgevolgd? Zo nee, heeft het bedrijf daar goede redenen voor?
- c) Wanneer de Partijen op dit risico een gezamenlijk project hebben opgezet, participeert het bedrijf daar dan in? Zo nee, heeft het bedrijf daar goede redenen voor?
- d) Wanneer concrete omstandigheden voor een individueel bedrijf een belemmering vormen om (tijdelijk) de gepaste maatregelen tegen een geïdentificeerd negatief effect in zijn keten te kunnen nemen, kan het bedrijf dat dan goed en transparant motiveren?

Voor het uitwerken van een plan van aanpak is het volgende van belang:

1. Daadwerkelijke negatieve effecten: hoe kan ik deze voorkomen of wat kan ik doen om schade die al ontstaan is te verminderen/compenseren?
2. Risico's op negatieve impacts: wat is een reële inspanning/wat ligt binnen mijn macht om risico's te voorkomen/verminderen?

In het Plan van Aanpak wordt uitgelegd hoe een bedrijf bestaande risico's zal mitigeren en monitoren en hoe het toekomstige risico's in de keten zal voorkomen. Transparantiebeleid, monitoring en mogelijke grievance mechanisms kunnen hierin worden opgenomen.

Hotspots in de keten

Soms worden er risico's in de keten gevonden die zo groot zijn dat bedrijven, ondanks hun goede wil, dit niet alleen kunnen oplossen. Dit zijn zogenaamde 'hotspots'. Wanneer een bedrijf met zo'n risico wordt geconfronteerd, is het aan te raden om een sectorale gemeenschappelijke aanpak te ondersteunen. Vaak is dit de meest praktische manier om dergelijke problematiek wél aan te kunnen pakken.

Meer informatie:

- IDH: <https://www.idhsustainabletrade.com/>
- RSPO: <https://rspo.org/>
- Global Coffee Platform: <https://www.globalcoffeeplatform.org>

Vraag 8: Heeft het bedrijf zich op de betreffende risico's (ambitieuze) doelstellingen voor verbetering gesteld? Worden deze gemonitord en betrokken bij de beleidsbeslissingen van het bedrijf?

Doelstellingen moeten zo veel mogelijk **SMART** (specifiek, meetbaar, actiegericht, resultaatgericht en tijdgebonden) worden geformuleerd zodat monitoring en communicatie hierover mogelijk is. Hierbij hoort het zo veel mogelijk kwantificeren van (tegen)prestaties van verschillende partijen. Dit betekent dat het moet gaan om concrete, substantiële en aanpakbare uitdagingen.

Daarbij is het onderscheid tussen outcome en output van belang. Kort gezegd is een output een set van activiteiten waar een bedrijf direct invloed op kan uitoefenen en is een outcome de beoogde uitkomst of effect ervan, waarbij de invloed die uitgeoefend kan worden indirect is.

Bij *outcome* gaat het om doelstellingen op het gebied van de maatschappelijke effecten (bijvoorbeeld: het

verminderen van het gebruik van kinderarbeid in de vissector in Bangladesh). Het verband tussen inspanningen van individuele partijen en maatschappelijke effecten is vaak moeilijk te leggen, omdat beoogde effecten door meer factoren worden beïnvloed.

Output betreft doelstellingen van de sector of van individuele partijen die direct in de eigen invloedssfeer liggen. Zij hebben een directe relatie met de inspanningen. De output van partijen kan bijvoorbeeld worden uitgedrukt in concrete doelstellingen of Key Performance Indicators (KPI's). Voorbeelden hiervan zijn:

- percentage inkoop van duurzaam gecertificeerde grondstoffen binnen een bepaalde periode;
- percentage werknemers van toeleveranciers die meer dan zestig uur per week hebben gewerkt in een bepaalde periode;
- aantal worker-management dialogue structures dat in een bepaalde periode bij toeleveranciers is opgezet;
- percentage audits in een bepaalde periode.

Verificatie

4

Vraag 9: Hoe zorgt het bedrijf ervoor dat er sprake is van een continu verbeterproces? Onder meer: worden de resultaten van de maatregelen geverifieerd; wordt de aanpak aangepast, indien nodig op basis van de uitkomsten van de verificatie; is er sprake van periodieke herijking van de risicoanalyse?

Stap 4 gaat om het monitoren van de opgestelde aanpak onder stap 3 en het aanpassen van de aanpak als deze op de lange termijn te statisch of niet adequaat genoeg blijkt.

Het is belangrijk om hierbij belanghebbenden te betrekken, omdat belanghebbenden vaak veel kennis bezitten over de misstanden met betrekking tot de risico's. Zij kunnen helpen bij het bepalen van de informatie die nodig is om adequaat te kunnen verifiëren.

Indicatoren

Na het bepalen van de informatiebehoefte moeten er praktische indicatoren gezocht worden die passen bij deze informatiebehoefte om een goed beeld te geven van de prestaties. Er zijn zogenaamde kwantitatieve en kwalitatieve indicatoren. Kwantitatieve indicatoren kunnen nauwkeurige vergelijkingen geven en zijn vaak gemakkelijker in een huidig systeem te integreren. Maar omdat de impact op sociale risico's moeilijk te kwantificeren is, zijn ook de kwalitatieve variabelen belangrijk voor het monitoren van de voortgang op voldoen aan IMVO-eisen.

Meer informatie:

- Rapport Shift over audits: <https://www.shiftproject.org/resources/publications/audit-to-innovation-advancing-human-rights-global-supply-chains/>

5

Rapportage

Vraag 10: In hoeverre is het bedrijf transparant over het uitgevoerde IMVO-risicomanagement (incl. aanpak van risico's)?

IMVO en due diligence gaan verder dan het verkleinen van bestaande risico's en het voorkomen van nieuwe risico's. Het gaat er ook om dat een bedrijf zichtbaar maakt hoe IMVO-beleid wordt uitgevoerd. Op die manier krijgen belanghebbenden een helder beeld van de risico's en genomen maatregelen van het bedrijf. Deze communicatie zal in overleg met stakeholders weer kunnen leiden tot aanpassing van het beleid en de doelen die op het gebied van mensenrechten zijn gesteld (Stap I). IMVO-risicomanagement is een circulair proces.

Als rapportagevorm kan gekozen worden uit een:

- afzonderlijk (duurzaamheids)jaарverslag;
- geïntegreerd jaarverslag.

Een jaarlijkse duurzaamheidsrapportage biedt het voordeel dat het rapport volledig op duurzaamheid is gericht en dat dit verslag los van het financiële jaarverslag uitgebracht kan worden. Aan de andere kant biedt een geïntegreerd jaarverslag eveneens voordelen. Het uitbrengen van een geïntegreerd jaarverslag geeft namelijk blijk van het feit dat MVO-risicobeheersing werkelijk goed is doorgedrongen in de processen van de onderneming.

Meer informatie:

- Richtlijnen GRI:
<https://www.globalreporting.org/Pages/default.aspx>
- Communicatiewijzer MVO-Nederland:
<https://mvonederland.nl/mvo-communicatiewijzer>